

Fráter Adrienne

Magyar nyelv

a középiskolák számára

9

Mozaik Kiadó – Szeged, 2013

A nyelv mint jelrendszer

1

Csoportosítsátok az alábbi jeleket a táblázat által megadott szempontok szerint! Egy kép több sorba is tarthat!

Mindenki ismeri a jelentésüket:

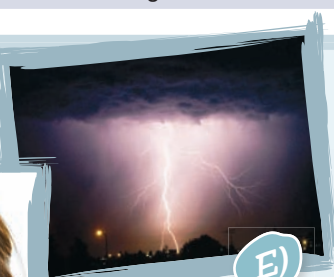
Csak kevesen ismerik a jelentésüket:

Ember által alkotott jelek:

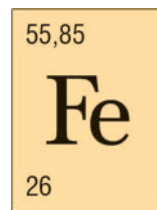
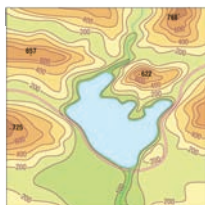
A természetben található jelek:

Könnyen kitalálható a jelentésük:

A jelentésüket meg kell tanulni:

2 Mely nagyobb jelrendszerbe tartoznak az alábbi jelek?

3 a) Vannak-e kedvenc jeleid? Melyek ezek?

b) Rajzolj egy olyan szimbólumot, amely téged jelképez! Legyen egyszerű, könnyen megjegyezhető, mégis a személyiségedet kifejező jel. A színeket is tudatosan használd! Ha gondolod, szöveges magyarázatot is fűzhetsz a rajzhoz.

c) Készítsetek osztálytablót a művekből!

A jel fogalma

Jelek vesznek körül minket. Segítenek eligazodni a világban, általuk értelmezzük magunk körül a valóságot.

Egy jelenség önmagában sohasem jel, csak ha jelként fogjuk fel.

A jel* a valóság egy olyan, érzékszerveinkkel felfogható (látható, tapintható, hallható) darabja, mely egy másik valóságdarabra, jelenségre utal.

Az érzékszervekkel felfogható valóságdarab a jeltest, az pedig, amire utal, a jelölt. A jeltest és a jelölt közötti kapcsolat a jelentés.

A jel főbb jellemzői:

- érzékszerveinkkel fölfogható (pl. *lábnyom*);
- önmagánál többet jelent (pl. *elpirulás*);
- egyszerűbb, mint az általa megjelenített valóságdarab (pl. *térképjel*);
- társadalmi jelenség, hiszen egy közösség használja (pl. *írásjel*);
- általában egy jelrendszerbe illeszkedik (pl. *jelnyelv*).

A jelek csoportosítása

A természetben is vannak jelek. Ha füstszagot érzünk, tudjuk, hogy valami ég, a borult ég és a villámlás közelgő vihart jelent. A nyomok a hóban, a nedves aszfalt, a forró homlok olyan jelek, amelyeket **tapasztalataink alapján tudunk értelmezni**. Nem azért vannak, hogy mondjanak nekünk valamit, hanem természeti jelenségek ok-okozati összefüggései: a forró homlok oka a láz, a sötét felhő pedig általában esőt vagy havat hordoz. Az ilyen típusú jeleket **természetes jeleknek** nevezzük.

Vannak azonban olyan jelek is, melyeket egy közösség hoz létre, hogy kommunikálhasson általuk. Az ilyen jelek **mesterséges, megegyezésen alapuló jelek**, és legtöbbször egy rendszer részei. **Értelmezésüket meg kell tanulni** (pl. *betű, kotta, KRESZ-tábla*).

Nézz utána, mi a totemizmus! Milyen szerepe van a totemnek egyes természeti népek életében?

A jeleket a jeltest és a jelölt közötti viszony alapján is csoportosíthatjuk:

1. Az **index** olyan jel, ahol a jeltest és a jelölt között ok-okozati viszony van. Ide sorolhatók a természetes jelek:

- *villámlás* > *vihar*,
- *forró homlok* > *lázos betegség*,
- *füst* > *égés*.

2. Az **ikon** olyan jeltípus, ahol a jeltest hasonlít arra a valóságdarabra, amelyre utal. Például ilyen kapcsolat van a fénykép és a fényképen látható személy, valamint a KRESZ-táblán ábrázolt, lapáttal dolgozó alak és az útépitésen dolgozó munkások között. A hangutánzó szavak is ikonikus jelek, hiszen jeltestükből, azaz a hangalakjukból (pl. *zűmmög*) a hasonlóság alapján ki lehet következtetni a jelentésüket.

3. A **szimbólum** esetében a jeltest és a jelölt dolog közötti kapcsolat megegyezés alapján jön létre. Például a KRESZ-táblán piros körbe rajzolt vízszintes fehér sáv azt jelenti, hogy „behajtani tilos”. A *meggy* hangsor egy bordó színű, mogyoró méretű bogyós gyümölcsöt jelent. Ahhoz, hogy egy ilyen jelet értelmezni tudjunk, meg kell tanulnunk, mire utal a jeltest. A jelölő és a jelölt kapcsolata tehát megegyezésen (konvención), a közösség által elfogadott szabályon nyugszik. A nyelvi jelek alapvetően ilyenek.

A nyelv mint jelrendszer

A nyelvi jel

A nyelvi jelek alapvetően mesterséges szimbolikus jelek. Az *asztal* vagy a *között* szavak, a *-ból/-ből* rag hangsora és jelentése között nincs sem ok-okozati viszony, sem hasonlóság. A nyelvi jel teste és a jelentése közötti kapcsolat az emberek megegyezésén alapul. Ez alól

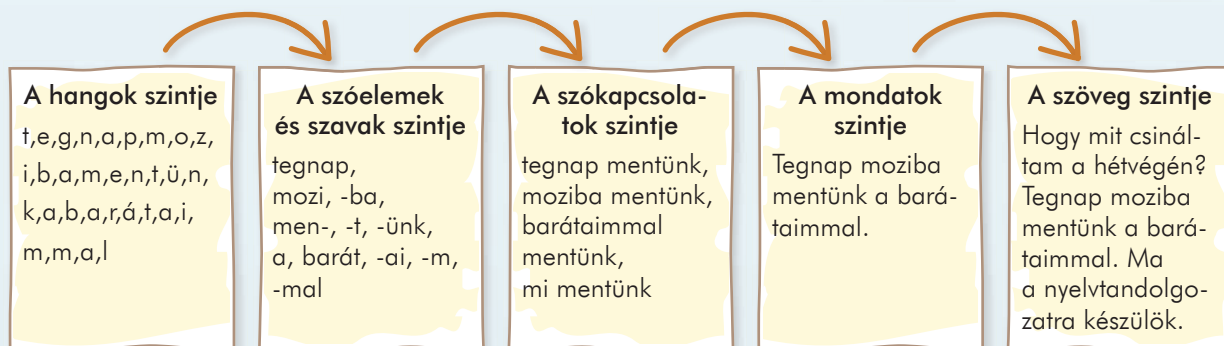
a hangutánzó és hangulatfestő szavak kivételek, hiszen itt a hangzás tükrözi a szó jelentését (pl. *csörren, liheg, cikázik*).

A szavak esetében a jel érzékszervekkel felfogható teste a szó hangalakja, mely a valós vagy képzeletbeli valóság egy jelenségére utal, azt nevezi meg (pl. *épület, tündér, szurkál, sárga, száz, tegnap, leomló, lélekszakadva*).

A nyelvi szintek

Ha megvizsgáljuk a nyelv elemeit, azt tapasztaljuk, hogy összekapcsolhatjuk őket egyre nagyobb és összetettebb egységekké: a hangokat szóelemekké és szavakká, a szavakat szókapcsolatokká, majd mondatokká, végül pedig szöveggé. Az elemek felépítését és használatát **nyelvtani szabályok** határozzák meg.

A nyelv a legegyszerűsebb jelrendszer*. Mint minden rendszer, a nyelvi rendszer is elemekből, valamint az elemek felhasználását és összekapcsolását meghatározó szabályokból áll.

Amikor a nyelvet használjuk („megvalósítjuk”), **beszédet hozunk létre**.

A nyelv és a beszéd egymáshoz való viszonyát hasonlíthatjuk egy társasjáték szabályaihoz és egy lejátszott fordulóhoz. Így például a *Ki nevet a végén?* elnevezésű társasjáték elemekből (játéktáblából és bábukból) áll. Azt, hogy hogyan haladjunk a táblán a bábukkal, a játék-

szabályok határozzák meg, amelyeket vagy a mellékelt leírásból, vagy a szüleinktől, barátainktól tanulunk meg. A társasjáték tehát csak a fejünkben létezik. Amikor azonban az elemeket és a szabályrendszert használva játszunk egyet, alkalmazzuk az elvont játékot.

A példánkban szereplő társasjáték a nyelvnek, míg a lejátszott forduló a beszédnek felel meg.

NYELV	BESZÉD
Jel- és szabályrendszer	Tevékenység; a jel- és szabályrendszer aktuális használata
Lehetőség	Megvalósulás (szóban és írásban)
Elvont rendszer, csak a nyelvet beszélők tudatában létezik Nemzedékről nemzedékre hagyományozódik	Az öröklött jel- és szabályrendszer egyéni alkalmazása
Független az egyéntől, társadalmi jelenség	Egyéni jelenség

A jelelés

Sajátos jelrendszert alkot a siket emberek kommunikációját képező jelnyelv, amely önálló nyelv. Ez a nyelv különböző gesztusokból áll, amelyek összetett és bonyolult rendszert alkotnak. A különböző országokban használt jelnyelvek nagymértékben eltérnek egymástól, a különbségek gyakran a kölcsönös megértést is megakadályozzák. Éppen ezért történtek egységsítési törekvések: 1975-ben például létrehoztak egy nemzetközi jelnyelvet, amely azonban éppoly nehezen terjed, mint a hangzó nyelvben az eszperantó, ami egy mesterséges nyelv.

A jelnyelvek több ezer jeltől állnak, és a hangzó nyelvekhez hasonlóan képesek például az idő kifejezésére is. Az időviszonyt a jel képzésének helye mutatja: a test közelében alkotott jelek a jelenre, a test mögöttiek a múltra, a test előttiek pedig a jövőre vonatkoznak. A jelelés fontosságát mutatja, hogy a magyar jelnyelv 2009 óta hivatalos nyelvnek számít.

Nézz utána, mi a feladata egy jeltolmácsnak!

gyakorló feladatok

1

a) Az alábbi kifejezések jelekkel, jelrendszerekkel kapcsolatosak. Magyarázzátok meg a jelentésüket példák segítségével!

- Zöld utat kap.
- Csak az erőszak nyelvén ért.
- Veszi az adást.
- A betű öl, a szellem éltet.
- Megtalálják a közös nyelvet.
- Mondjam vagy mutassam?

b) Gyűjtsetek minél több olyan összetett szót, amelynek előtagja vagy utótagja a „jel” szó! Magyarázzátok el röviden a jelentésüket!

c) A testbeszéd mint a nem nyelvi kommunikáció egyik eszköze szintén jeleket használ. Gyűjtsetek minél több olyan szólást, amelyben egy testrész neve szerepel, s amely valamely magatartást vagy érzelmet jelenít meg (pl. *lógatja az orrát, hegyezi a fülét!*)

2

Beszélgétek meg, mit jelenthetnek az alábbi jelek! Miért érdemes ismernünk őket?

3 a) Bontsd az alábbi szöveget egyre kisebb elemekre!

A macskák körülbelül száz hangjel segítségével kommunikálnak. Testbeszédüket az emberek sokszor félreértik.

b) Nevez meg néhány nyelvtani szabályt, amelyre példát találsz a szövegben!

4 Olvasd el az alábbi szöveget! A főszereplő, Alice [elisz] éppen egy falon ülő tojásforma lény-nyel, Dingidungival beszélget. Miért mondhatjuk azt, hogy Dingidungi nem a szokásos módon használja a jeleket? Te mit gondolsz Dingidungi utolsó megjegyzéséről?

$$\begin{array}{r} \text{„ 365} \\ - \quad 1 \\ \hline \text{364} \end{array}$$

Dingidungi elvette a füzetet, és nagyon alaposan áttanulmányozta.

– Ez így helyesnek látszik... – kezdte.

– De hiszen fejjel lefelé tartja! – vágott közbe Alice.

– Hát persze hogy fordítva tartottam! – mondta Dingidungi vígan, miközben Alice megfordította a füzetet. – Tudtam, hogy valami furcsa van rajta. Mondtam is, hogy helyesnek látszik... bár most épp nem volt időm, hogy jobban szemügyre vegyem... és ez azt jelenti, hogy háromszázhatvannégy olyan nap van egy évben, amikor születésnapodra ajándékot kaphatsz...

– Pontosan – felelte Alice.

– És csak egy marad a születésnapodra, érted? Ez aztán a dicsőség, mi?

– Nem tudom, mit ért azon, hogy „dicsőség” – mondta Alice.

Dingidungi megvetően mosolygott.

– Hát persze hogy nem érted, amíg én meg nem mondom. Úgy értettem: „Ez aztán az elsőprő erejű érvelés, mi?”

– De hát a „dicsőség” nem jelenti azt, hogy „elsőprő erejű érvelés” – ellenkezett Alice.

– Ha én használok egy szót – mondta Dingidungi megrovó hangsúllyal –, akkor az azt jelenti, amit én akarok, sem többet, sem kevesebbet!

– Az a kérdés – hitetlenkedett Alice –, vajon engedelmeskednek-e a szavak.

– Az a kérdés – így Dingidungi –, ki az úr, és kész. [...]

(Lewis Carroll: Alice Tükörországbán – Ford.: Révbíró Tamás)

5 Nézz utána egy internetes jelnyelvi szótár (pl. a www.hallatlan.hu) weboldalán néhány általad választott szó jelelésének! Állapítsd meg a szavakról, hogy ikonok vagy szimbólumok!

6 Milyen mögöttes jelentést tudsz leolvasni a képről? Írj róla háromsoros verset, melynek minden sora egy-egy rövid kérdés legyen!

Ismeretek az emelt szintű érettségire

Társadalmak és kultúrák jelrendszereinek történeti eltéréseire egy-két példa (a folklór, az utca, az elektronikus kommunikáció jelrendszere)

Az ember a kultúra megteremtésével emelkedett ki az állatvilágból. Az emberi kultúra alapja a nyelv, melynek kialakulása hosszú, másfél millió éves folyamat volt.

A nyelv kialakulása előtt a homo erectus még nem nyelvi jelekkel, hanem mozdulatokkal, arcjátékkal, mutogatással, utánzással és vokális jelzésekkel kommunikált. Az emberré válást és ezzel szoros összefüggésben a beszéd fokozatos kialakulását anatómiai változások és a gondolkodás fejlődése segítette. A nyelv megjelenése, mely az információkódolás legbonyolultabb módja, megkönnyítette az ismeretek átadását, és felgyorsította a társadalmi változásokat. A következő forradalmi újítás az emberi kommunikáció történetében az írás volt. Az írás nemcsak az emberi tudás átörökítésében, hanem a társadalom szervezésében is fontos szerepet játszott. A képirásból fokozatosan alakult ki a szóírás, végül a szótagírás és a betűírás. E folyamat során az írásjelek egyre inkább eltávolodtak a konkrét valósággelemek képi ábrázolásától, és egy hangsort, majd végül már csak egy-egy hangot képviseltek. A könyvnyomtatás, majd a távközlési eszközök feltalálása, s végül napjainkban az elektronikus információfeldolgozás hozott újabb forradalmi változásokat a kommunikáció terén.

A legáltalánosabban használt jelrendszeren, a nyelven kívül az egyes társadalmak sokféle jelrendszert használnak, hiszen az ember jelalkotó lény, és a kultúra minden eleme betölthet valamilyen jelfunkciót: ilyenek például a társadalmi szokások (pl. étkezés, öltözködés, házassági szabályok, üdvözlési formák), a vallások és a művészetek jelrendszerei, jelképrendszerei.

Egyes szimbólumok térben és időben egymástól távol lévő kultúrákban is megjelennek változatlan vagy alig módosult jelentéssel. A madár mint a lélek szimbóluma például már az őskori barlangfestményeken feltűnik. A magyar hitvilág is a világfán üldögélő madarakként képzei el a születésre váró lelkeket, és a Madonna-képeken a gyermek Jézust is sokszor ábrázolják madárral a kezében. Álmainkban a repülés a lélek szabad égi szárnyalását idézi. A mai tetoválásokon megjelenő szárnyak, madarak, pillangók ugyanezt a gondolatot jelenítik meg. Ezeknek az ősi jelképeknek (archetípusoknak) a kutatásával sokféle tudományág, például a kulturális antropológia, a néprajz, a művészetelmélet és a pszichológia foglalkozik, és az irodalmi művekben is gyakran találkozunk velük.

Napjainkban rengeteg új, elsősorban a vizuális kommunikáción alapuló jelrendszer segíti az információáramlást, mint például a közlekedési jelek rendszere, a használati utasítások jelei, a reklámok képi nyelve, a számítógépen használt ikonok és a chatelés jelbeszéde. E vizuális jelek használatának előnye, hogy tömören sok információt közölnek.

Feladatok

1. Keress olyan ősi szimbólumokat, amelyek gyakran megjelennek az utcai graffitiken, illetve a tetoválásokon! Mit gondolsz, miért használják ma is ezeket a jelképeket?
2. Válassz egy szimbólumot (pl. víz, tűz, fa), és készíts róla egy rövid, legfeljebb négyperces előadást! A kiselőadásban mutasd be röviden:
  - miért pont azt a szimbólumot választottad;
  - milyen jelentései voltak/vannak az adott szimbólumnak;
  - hol találkozhatunk vele a művészetekben (pl. képzőművészet, irodalom), a népszokásokban, hiedelmekben, illetve a hétköznapi életünkben!

Készíts vázlatot vagy diaképes bemutatót az előadáshoz! Keress és hozz illusztrációkat, tárgyakat is a szemléltetéshez!

Alapszófajok II. A névmások és az igenevek

1 Mely szólásokban, közmondásokban szerepelnek az alábbi igenevek? Gyűjtsetek minél többet, és írjátok le őket a füzetetekbe!
született, szorult, hányt, festeni, hallgatni, kapni, lakva

2 Alkossatok párokat! Válasszátok ki az egyik képet! Hozzatok az igenevek fajtáira négy-négy példát!

Főnévi igenév: _____

Melléknévi igenév: _____

Határozói igenév: _____

Caspar David Friedrich [kászpár dávid fridrih]: Rügeni krétasziklák (1818)

Csontváry Kosztka Tivadar: Öreg halász (1902)

3 Egészítsd ki a közmondásokat a hiányzó névmásokkal!

- _____ a hal a legszebb, _____ a hálóból kiugrik.
- _____ tied a szó, _____ ki nem mondtad.
- _____ ember, _____ természet.
- Ki mint él, _____ ítél.
- _____ árnyék van, _____ fénynek is lennie kell.
- _____ kevesebb, _____ becsesebb.
- _____ a kérdés, _____ a felelet.
- Nem kell _____ örvideni, _____ a szomszéd háza ég.
- _____ megy, _____ halad, _____ áll, _____ marad.

A névmások

A névmások az alapszófajokat helyettesítő szófajok. Az alapszófajokhoz hasonlóan önállóan tölthetnek be mondatrészi szerepet és toldalékolhatók.

A névmások főnevet, melléknevet, számnevet és határozószót helyettesítő szók. Önmagukban nincs határozott fogalmi jelentésük, csak a beszédhelyzet vagy a szöveggörnyezet által válnak tartalmas szókká.

- **Jelentésük:** Az, hogy az egyes névmások pontosan mely valóságdarabra vonatkoznak, csak akkor derül ki, ha ismerjük a szöveggörnyezetet és/vagy a beszédhelyzetet, melyben elhangoznak. Például a *Neki adom!* mondatban szereplő *neki* személyes névmás teljes jelentését akkor kapja meg, ha ismerjük az őt megelőző vagy követő mondatokat (pl. *Lili barátnőmnek nagyon tetszik a sárga sálam. Neki adom!*), vagy ha tudjuk, hogy a beszélő a mondat elhangzása közben éppen kire mutat rá.
- **Alakjuk, toldalékolásuk:** A névmások ugyanazokat a jeleket és ragokat kaphatják meg, mint az a szófaj, amelyet helyettesítenek. Képzőket viszont csak nagyon ritkán vehetnek fel.
- **Mondatbeli szerepük:** Mivel a névmások az alapszófajokat helyettesítik, a mondatban olyan szerepet töltenek be, amilyen szófajt helyettesítenek, de bővítményt ritkán kapnak.

A névmások csoportosítása

A névmásokat csoportosíthatjuk aszerint, **milyen szófajt helyettesítenek.** Így beszélhetünk **főnévi, melléknévi, számnévi és határozószói névmásokról.**

A névmásokat a **funkcióik szerint** is csoportosíthatjuk. Fajtaik:

- **személyes névmások**, amelyek 1. személyben a beszélőre (*én, mi*), 2. személyben a beszédpartnerre (*te, ti*) utalnak, 3. személyben pedig arra az élőlényre vagy dologra vonatkoznak, akiről vagy amiről közlünk valamit (*ő, ők*). A személyes névmások ragozhatók is (pl. *engem, tőle, neked, rólunk*);

Írj csak névmások és igék felhasználásával rövid verset vagy novellát a képről!

- **birtokos névmások**, melyek valamely személy birtokát nevezik meg (pl. *itt van az övé*);
- **visszaható névmások**, melyek azt fejezik ki, hogy a cselekvés visszahat az alanyra (pl. *láttam magam a kirakatban*);
- **kölcsönös névmások**, melyek azt fejezik ki, hogy két vagy több alany cselekvése kölcsönös (pl. *megfeledeztek egymásról*);
- **mutató névmások**, melyek közeli vagy távoli élőlényekre, dolgokra, tulajdonságokra, mennyiségekre és a cselekvés körülményeire mutatnak rá (pl. *csak ennyit hozott*);
- **kérdő névmások**, melyek élőlényekre, dolgokra, tulajdonságokra, mennyiségekre és a cselekvés körülményeire kérdeznek rá (pl. *kiknek adtad*);
- **vonatkozó névmások**, melyek az összetett mondatok mellékmondatában a főmondatban szereplő élőlényekre, dolgokra, tulajdonságokra, mennyiségekre, a cselekvés körülményeire, vagy magára a főmondatra utalnak (pl. *ő az a fiú, akivel beszélteél*);
- **határozatlan névmások**, melyek közelebről meg nem határozott élőlényeket, dolgokat, tulajdonságokat, mennyiségeket, körülményeket jelölnek (pl. *valahol láttam*);
- **általános névmások**, melyek minden élőlényre, dologra, tulajdonságra, mennyiségre, körülményre vonatkoznak. Vannak összefoglaló (*minden-*), tagadó (*se-*) és megengedő (*bár-, akár-*) általános névmások (pl. *mindent megkérdezhet; semmit sem kérdezhet; bármit megkérdezhet*).

A névmások rendszere

	Főnévi	Melléknévi	Számnévi	Határozószói	
Személyes	én, te, ő, mi, ti, ők, ön, maga	Ezek a névmások csak főnevet helyettesítenek.			
Birtokos	enyém, tied, övé, miénk, tiétek, övék				
Visszaható	magam, magad, maga, magunk, magatok, maguk				
Kölcsönös	egymás				
Mutató	ez, az, emez, amaz, ugyanez, ugyanaz stb.	ilyen, olyan, ekkora, akkora, amolyan, amakkora, ugyanilyen, ugyanolyan, ugyanakkora stb.	ennyi, annyi, emennyi, amennyi, ugyanennyi, ugyanannyi stb.	itt, ott, ide, oda, innen, onnan, eddig, addig, ezután, azután, ezelőtt, azelőtt, így, úgy, ekkor, akkor, ezért, azért, emitt, amott, emígy, amúgy, ugyanide, ugyanoda stb.	
Vonatkozó	aki, ami stb.	amilyen, amely(ik), amekkora stb.	amennyi, ahány, ahányadik, ahányad stb.	ahol, ahová, ahonnan, amerre, ameddig, amióta, amikor, ahogyan, amiért stb.	
Kérdő	ki, mi, kicsoda, micsoda stb.	milyen, mekkora, miféle, melyik stb.	hány, mennyi, hányadik stb.	hol, hová, honnan, merre, meddig, merről, mettől, mikor, mióta, hogyan, miért stb.	
Határozatlan	valaki, valami stb.	valamilyen, valamekkora, valamelyik, némelyik stb.	valahány, valamennyi, valahányadik, néhány stb.	valahol, valahová, valamerre, valameddig, valahogy, valamiért, néhol, némelykor stb.	
Általános	minden, mindenki bárki, bármi, akárki, akármi, senki, semmi stb.	mindenféle, bármilyen, bármelyik, akármilyen, akármelyik, semmilyen stb.	minden, bármennyi, bárhány, akár-mennyi, akárhány, semennyi stb.	mindenhová, mindenkor, mind- eddig, bárhol, bármikor, bár- hogy, akárhol, akármikor akár- miért, semeddig, sehogyan stb.	

nyelvhelyesség

A vonatkozó névmások használatának szabályai

Problémát okozhat az *aki*, *ami*, *amely*, *amelyik* vonatkozó névmások helyes használata, amikor tagmondatokat kapcsolunk össze.

1. Az *amely* a főmondatban főnévvel megnevezett tárgyra vagy elvont dologra vonatkozik. (Pl. *Megérkeztek a könyvek, amelyeket a múlt héten rendeltem meg.*)
2. Főnévvel meg nem nevezett dologra, fogalomra az *ami* vonatkozik. (Pl. *Az a fő, ami a levesben fő. Amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra. Van valami ebben a szövegben, ami nem érthető.*) Nem helyes az *amely* használata főnévvel meg nem nevezett dologra, vagyis névmásra, számnévre, illetve egész mondatra vonatkoztatva. (Helytelen: pl. *Ez az, amelyet kerestem.*)
3. Az *ami* utalhat a teljes főmondatra is. (Pl. *Foghegyről beszélt velem, ami nem esett jól.*)
4. Az *aki* a főmondatban megnevezett vagy meg nem nevezett személyre vonatkozik. (Pl. *Aki mer, az nyer. Találkoztam azzal a lánnyal, akit említettél.*)
5. Az *amely* névmást kell használni a személyeket jelölő gyűjtőnevekhez. (Pl. *Jóban vagyunk a családdal, amely a szomszédunkban lakik.*)
6. Az *amelyik* vonatkozhat dologra is, személyre is, mégpedig akkor, ha több közül egyet emelünk ki. (Pl. *Azt a könyvet kérem, amelyik a múltkor is nálam volt.*) Nyelvhelyességi hiba, ha nem kiemelésre használjuk ezt a névmást. (Helytelen: pl. *Szülőháza, amelyikhez sok kedves emléke fűződik, elpusztult.* Helyes: *Szülőháza, amelyhez sok kedves emléke fűződik, elpusztult.*)

Az igenevek

Az igenevek átmeneti szófajúak: egyszerre rendelkeznek igei és nem igei tulajdonságokkal.

Az igenevek önállóan tölthetnek be mondatrészi szerepet, toldalékolhatók. Tartalmas fogalmi jelentésük van. Három nagy csoportra oszthatók: a főnévi, a melléknévi és a határozói igenevek csoportjára.

1. JELENTÉSÜK

Az igenevek cselekvést, történést, állapotot vagy létezést jelentenek, mint az igék. Ez az igei jelentés azonban a főnévi igenévben elvont fogalomként (pl. *fújni*), a melléknévi igenév esetében tulajdonságként (pl. *fújó*), míg a határozói igenév esetében valamilyen körülményként (pl. *fújva*) jelenik meg.

2. ALAKJUK, TOLDALÉKOLÁSUK

Igeneveket igékből igenévképzőkkel hozunk létre.

- A **főnévi igenév** képzője a *-ni* (pl. *olvasni*). Tovább toldalékolható főnévi igenévi személyragokkal (pl. *olvas-n-om, olvas-n-od, olvas-ni-a, olvas-n-unk, olvas-n-otok, olvas-ni-uk*).
- A **melléknévi igenevek** csoportján belül a folyamatos melléknévi igenév képzője az *-ól-ő* (pl. *menekülő*), a beálló melléknévi igenévé az *-andól-endő* (pl. *megtanulandó*), a befejezett

melléknévi igenévé a *-t/-tt* (pl. *fagyott*). Sok melléknévi igenév vált az idők folyamán főnévvé (pl. *igazgató, költő, temető, mosdó, fagyalt, sült, jövőendő*). Ritkán vehetnek föl toldalékokat, akkor is főként határozóragot.

- A **határozói igenév** képzője a *-val/-vel, -ván/-vén* (pl. *megsütve*). A határozói igenév tovább nem toldalékolható.

3. MONDATBELI SZEREPÜK

Az igenevek kettős természetűek a mondatban: két szófaj tulajdonságait hordozzák egyszerre.

- A **főnévi igenév** felveheti a főnévre jellemző szerepeket: lehet alany, tárgy és határozó. Bővíthetősége viszont igei természete miatt más, mint a főnévé: ugyanúgy, mint az igék, a főnévi igenevek is felvehetnek tárgyat és határozót. (Pl. *Az épületben dohányozni tilos.* A *dohányozni* alany, ami csak a főnevekre jellemző szerep. Mindemellett helyhatározói bővítménye van, ami az igékre jellemző.)
- A **melléknévi igenév** a mondatban melléknévre jellemző szerepeket tölt be: lehet jelző, állítmány, és határozóraggal ellátva határozó. Ugyanakkor igeként bővíthető, tehát tárgya és határozója lehet (pl. *makarónit ebédelő kislány*).
- A **határozói igenév** a mondatban rendszerint mód-, ok- vagy állapothatározó. Ez a szerep a ragos főnevekre és a határozószókra jellemző. Ugyanakkor tárggyal és határozóval bővíthető (pl. *a fejét vakargatva közeledett*).

nyelvhelyesség

Az igenevek helyes használata

- Ne használjunk hosszú igeneves szerkezeteket a mondatainkban! Ehelyett inkább bontsuk föl őket több tagmondatra (pl. *Az étterembe belépő és közben magukra az emberek figyelmét hangos nevetésükkel felhívó tizenéves ifjak az étlapot áttanulmányozván távoztak.* Helyette: *Azok a tizenéves ifjak, akik az étterembe belépve az emberek figyelmét hangos nevetéssel hívták fel magukra, az étlap áttanulmányozása után távoztak.*)!
- Manapság egyre többen használják a befejezett melléknévi igenevet állítmányként (pl. *Ez a levél géppel írt. A kérdés sajnos nem tisztázott.*). Ez a forma idegenszerű, helyette használjunk határozói igenevet (pl. *Ez a levél géppel van írva. Ez a kérdés még nincs tisztázva.*)!
- A határozói igenév akkor lehet egy létigével kifejezett igei állítmány állapothatározói bővítménye, ha megváltozott állapotot jelölünk vele (pl. *meg van rémülve*), a cselekvés eredményére vagy eredménytelenségére hívjuk fel a figyelmet (pl. *az ebéd tálalva van, a feladat nincs megoldva*), és ha személytelenséget akarunk kifejezni általa (pl. *a tétel be van bizonyítva*). Helytelen viszont a használata tudatos cselekvés, mozgás, helyváltoztatás jelölésére (pl. *a macska fel van mászva a fára, a gyerekek le vannak ülve*).

1

Beszélgétek meg, milyen névmásokkal és igenevekkel találkoztatok az általatok tanult idegen nyelvben! Vannak-e köztük olyanok, melyeknek nincs megfelelőjük a magyar nyelvben?

2

Írj példát a következő névmásfajtákra!

melléknévi határozatlan: _____
 sorszámnévi vonatkozó: _____
 főnévi általános: _____
 több birtokra utaló birtokos: _____

határozóragos kölcsönös: _____
 határozószói kérdő: _____
 határozószói vonatkozó: _____
 határozóragos visszaható: _____

3

Lapozz vissza a lecke elejére, és állapítsd meg a 3. feladatban beírt névmásokról, hogy milyen szófajt helyettesítenek, és hogy mi a funkciójuk!

4

Egészítsd ki a következő mondatokat igenevekkel!

- A szünetben hangosan _____ diákok a becsöngetés után _____ leültek a helyükre.
- Nem kell _____ nekem valamit?
- Kérlek, tedd a _____ ruháidat a szekrényedbe!
- Szerettem volna _____ neki valamit, amikor _____ rám nézett.
- Mindenkinek érdemes _____ ezt a könyvet.
- Nem fogom helyetted _____ az általad _____ munkát!

5

Keressd meg a névmásokat és az igeneveket az alábbi szövegben, majd állapítsd meg a fajtájukat!

Egy kis rezedaszál kiment az illemhelyre, és helyet foglalt az ülőkén. Ekkor valami szöveget ütött a fejébe. Hiszen ő növény, nincs se bélcsatornája, se széklete. Akkor meg mit keres itt?

No, ez legalább tisztázódott! A kis rezedafölkelt, és dolgavégezetlen visszament a vendégek közé. Amikor a háziasszony (angol királyi vérből, akinek a neve napját ünnepelték) kérdő pillantást vetett rá, visszamosolygott, de csak ennyit mondott magyarázatul:

– Egy kis félreértés történt.

És elindult a büfébe, mert pezsgőzhetnékje lett... Az lesz a jó hecc – gondolta, amikor a karcsú poharakat meglátta –, ha inni sem tudok!

(Örkény István: *Hiába sikerül egy vitás kérdést tisztázni, máris ott a következő talány*)

6

Ismert közmondások alapszófajú szavait helyettesítettük névmásokkal. Mivel az igéket névmással helyettesíteni nem lehet, ezért a legtöbb helyen meghagytuk őket, illetve más kifejezést használtunk.

- a) Rendeződjétek csoportokba! Osszátok szét az alábbi feladatokat a csoportok között! Fejtsétek meg a rejtvényeket!
- b) Írjátok át három közmondást hasonló módon! Olvassátok fel a többieknek, akiknek ki kell találniuk az eredetit!

A)

A helyettesítő szavak kérdő névmások.

- *Milyenebb mikor egy micsoda, mint mikor egy micsoda.*
- *Aki kicsodának micsodát mit csinál, maga mit csinál hová.*
- *Meddig mit csinálj, amíg a micsodád mit csinál.*
- *Ha mit csináltál volna, milyen lettél volna.*

A helyettesítő szavak mutató névmások.

- *Azt arról, ezt erről.*
- *Olyan az azt mos.*
- *Abból nem lesz az.*
- *Olyan az olyat ugrik.*

B)

C)

A helyettesítő szavak határozatlan névmások.

- *A valaminek valamennyi valamije van, mégis megbotlik.*
- *Valamilyen valakit valahová vinni, ha valaki is kéri.*
- *Valamilyen valamihez valami kell.*
- *Nem látja a valamitől a valamit.*

D)

A helyettesítő szavak általános névmások.

- *Akármilyen akárkinek az akárkije sem érti az akármijét.*
- *Akármennyi akármilyen akármit győz.*
- *Nem esik akármeddig az akármilyen az akármijétől.*
- *Akármennyi akárminek is bármennyi a bármije.*

7

Beszélgétek meg, milyen hatása van a főnévi igeneveknek az alábbi versben!

Lefekszem. Óh, ágyam,
Óh, ágyam, tavaly még,
Tavaly még más voltál.
Más voltál: álom-hely,
Álom-hely, erő-kút,
Erő-kút, csók-csárda,
Csók-csárda, vidámság,
Vidámság. Mi lettél?
Mi lettél? Koporsó,
Koporsó. Naponként,
Naponként jobban zársz,
Jobban zársz. Ledőlni,
Ledőlni rettegve,
Rettegve fölkelni,
Fölkelni rettegve,
Rettegve kelek fel.

Fölkelni, szétnézni,
Szétnézni, érezni,
Érezni, eszmélni,
Eszmélni, meglátni,
Meglátni, megbujni,
Megbujni, kinézni,
Kinézni, kikelni,
Kikelni, akarni,
Akarni, búsulni,
Búsulni, elszánni,
Elszánni, letörni,
Letörni, szégyellni,
Szégyellni. Óh, ágyam,
Óh, ágyam, koporsóm,
Koporsóm, be hívsz már,
Be hívsz már. Lefekszem.

(Ady Endre: Az ágyam hívogat)

Helyesírásunk alapelvei

1

Melyik oszlopban vannak a helyesen írt alakok? Oldjátok meg a totót!

1	2	X	A tipped
színes, szíves	színes, szíves	színes, szíves	
bábú, tanú	bábu, tanú	bábú, tanu	
húszas, húszad	huszas, huszad	húszas, huszad	
bűnös, bűntet	bünös, büntet	bűnös, büntet	
ígéret, kíváncsi	igéret, kíváncsi	igéret, kíváncsi	
nélkül, körül	nélkül, körül	nélkül, körül	
hírek, hirdetés	hirek, hirdetés	hírek, hirdetés	
irigy, dicséret	irigy, dícséret	irigy, dícséret	
higgye, hagyja	higgye, hagyja	higgye, hagyja	
mondd! eddz!	mond! eddz!	mond! edz!	
bennső, bennszülött	bennső, bennszülött	benső, bennszülött	
beljebb, kijjebb	beljebb, kiljebb	bejjebb, kijjebb	
boksz, főnix	boksz, főnixsz	box, főnix	
bodza, maddzag	bodza, madzag	bodza, madzag	
csekk-könyv, kulccsörgés	csekk-könyv, kulccsörgés	csekkönyv, kulccsörgés	
ósdi, lélezkik	ózsdi, lélegzik	ósdi, lélegzik	
taréj, karéj	tarély, karéj	taréj, karély	
bója, muszáj	bólya, muszály	bólya, muszáj	
kulccsal, kulccsomó	kulccsal, kulccsomó	kulccsal, kulccsomó	
Bernadett-tel, Schumann-nal	Bernadettel, Schumannal	Bernadettel, Schumann-nal	

2

Írj mondatokat a következő szó párokkal!

áru – árú, lapu – lapú, folyt – fojt, súlyt – sújt, foglya – fogja, rosszall – rosszal, egyé – eggyé, elől – elől, irat – írat, csipet – csípet, tervel – tervvel

3

Írd le az alábbi régi magyar neveket helyesen!

Battyányi Lajos, Szécsényi István, Kosút Lajos, Ötvös Lóránd, Madács Imre, Babics Mihály, Szemmelveisz Ignác, Vörösmarti Miháj, Kazinci Ferenc, Karinti Frigyes, Bojai Farkas, Veselényi Miklós

Pótolod a hiányzó j vagy ly betűket a szavakban! Hol nem volt szükség pótlásra? Miért?

fi ú a, pocso a, furu a, cser e, tébo , tá og, aszá , malá , bo ler,
 déva , zsiva , ricsa , kaca , röhe , tava , kéte , cseve , dö f, bö t,
 mu a, bu a, pu ka, ami en, ami e, bag a, bog a, szó a

Helyesírásunk alapelvei

A mai magyar helyesírás kialakulása hosszú történeti fejlődés eredménye: nyelvünk egységesülésével és az egységes köznyelvhez kapcsolódó szabályrendszer, vagyis a **nyelvi norma** kialakulásával függ össze. A helyesírás a beszéd írásbeli rögzítését irányítja. A mai magyar helyesírásban **minden beszédhangnak külön jele van** (kivételek a *j* hang kétféle jelölése: *j*, *ly*). A **Magyar Tudományos Akadémia** szervezeten és rendszeresen foglalkozik a helyesírás ügyével, és a helyesírási alapelvek alapján megalkotja helyesírásunk szabályrendszerét. Az Akadémia által kiadott **A magyar helyesírás szabályai** című kézikönyv írja elő, mit hogyan kell írunk. A helyesírás szabályozása mindnyájunk érdeke, hiszen könnyíti a megértést.

A magyar helyesírás

- **hangjelölő, mert betűi a szavakban valóban kiejtett hangokat tükrözik;**
- **betűíró, tehát nem szótag- vagy szóíró;**
- **latin betűs;**
- **értelemtükröző, vagyis a szóalakokban feltünteteti a szóelemeket, a különírásegybeírás révén megkülönbözteti a szókapcsolatokat és az összetett szavakat, hozzásegítve az olvasót a pontosabb és gyorsabb megértéshez.**

A magyar helyesírásnak négy alapelve* van:

1. A KIEJTÉS SZERINTI ÍRÁS

A kiejtés szerinti írás elve alapján a szavakat és a toldalékokat többnyire **köznyelvi ejtésüknek megfelelően rögzítjük**, tehát arra törekszünk, hogy **az írás a kiejtést tükrözze**. Szavaink legnagyobb részére ez az elv vonatkozik. A kiejtés elve alapján jelöljük a hosszú és a rövid hangokat. A hangok hosszúságára azért kell odafigyelni,

mert a magyarban a magánhangzók és a mássalhangzók hosszúságának jelentésmegkülönböztető szerepe van (pl. *őrült – örült, sarkal – sarkall*).

2. A SZÓELEMZÉS ELVE

A szóelemzés elve azt jelenti, hogy a toldalékos és az összetett szavakat úgy kell leírni, hogy **a szóelemek világosan felismerhetők legyenek**, azaz úgy írjuk le őket, ahogy külön-külön ejtve hangzanának (pl. *egész+ség, kert+je, mag+tár*). Kivételek azonban a mássalhangzótörvények érvényesülésének írásban jelölt esetei (pl. *egérrel, nefelejcs, ormány, fenséges, lélegzik*).

3. A HAGYOMÁNY ELVE

A hagyomány elve három területen érvényesül:

- Néhány régi családnév írásakor megtartottuk a régi helyesírást tükröző írásmódot (pl. *Hajnóczy, Egressy, Dessewffy*).
- A *dz* és a *dzs* írásakor a hangot akkor sem kettőzzük meg, ha hosszú hangot ejtünk (pl. *bodza, madzag, maharadzsa*), kivéve az írásban jelölendő teljes hasonulásokat (pl. *eddze*).
- Az *ly* hangot a mai köznyelvben már nem használjuk, de írásban még jelöljük azokban a szavakban, amelyekben valamikor szerepelt.

A 19. század elején a nyelvújítási mozgalomban nemcsak a szókincs bővítéséről, hanem a helyesírás egységesítéséről is viták dúltak. A jottista-ypszilonista háború Verseggy Ferenc és Révai Miklós között dúlt. Az ypszilonista Verseggy Ferenc szerint a helyesírásnak a kiejtés elvén kellene alapulnia: láttya, imádgya, bánnya. Révai Miklós szóelemzés-pártiként a j-s írásmódot javasolta (pl. látja, imádja, bánja). A „háborúban” végül a jottista módszer győzött.

4. AZ EGYSZERŰSÍTŐ ÍRÁSMÓD

Az egyszerűsítő írásmód alapján a többjegyű betűk kettőzésekor és a három azonos mássalhangzót jelölő betű találkozásaikor egyszerűsítünk.

- A hosszú *cs, dz, dzs, gy, ly, ny, sz, ty, zs* hang jelölések a betűnek csak az első jegyét ismétljük meg (pl. *pottyán, briddzsel*).

- Ha toldalékolás miatt három azonos mássalhangzó kerülne egymás mellé, csak kettőt írunk (pl.: *orra < orr+ra; tollal < toll+lal; Marian-nal < Mariann+nal*).

Nem egyszerűsíthetünk azonban az összetett szavak határán (pl. *kulcsosomó, jegygyűrű, balettáncos, hossz-számítás*), magyar családnevek esetében (pl. *Széll-lel, Tarr-ról*), valamint idegen tulajdonnevekben (pl. *Hermann-nal, Bonn-nal*).

A helyesírási hibák típusai és jelölései az írásbeli feladatokban

Durva hiba: aláhúzás három vonallal

- a mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
- az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelöletlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja
- a kis és a nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Egri csillagok, Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevek (pl. *francia, balatoni, adys*) esetében
- az igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása
- a tagadószó egybeírása az igével, a tagadott szóval, a tagadott kifejezéssel
- az *ly – j* tévesztése közhasználatú szótőben és toldalékban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
- a felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba: aláhúzás két vonallal

- a közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve a szókapcsolatok egybeírása
- a közhasználatú szavak helytelen szótagolása
- a magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban
- a mondatkezdő nagybetű tévesztése

Egyéb hiba: aláhúzás egyszer

- a nem közhasználatú szavak durva és súlyos hibái
- a köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *világháború*)
- kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *Nagy-New York-i, budapest-bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
- betűtévesztés
- központosítási hiba (mondatzáró írásjelek, tagmondatok közötti írásjelek, mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése, egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése)

További jelölések

√ : a szövegből hiányzik egy elem;

∩ : a két szót különírjuk;

∪ : a két szót egybeírjuk

1

Melyik alapelv érvényesül a következő szavak írásánál? Csoportosítsátok a szavakat!

mosdó, egészség, füttyel, büntet, bicikli, lélegzik, edző, játsszunk, küszködik, jeggyűrű, futballlabda, újdonsült, szívesen, valószínűleg, bazsalyog

A kiejtés elve	A szóelemzés elve	A hagyomány elve	Az egyszerűsítés elve

2

Párokban dolgozzatok! Írjatok rövid szöveget a kép alapján úgy, hogy legyen legalább négy-négy példa benne az egyes helyesírási alapelvekre!

3

Az alábbi szövegbe helyesírási hibákat rejtettünk. Írd le a szöveget helyesen!

Biztosan sokat vitatkoztál a szüleiddel a tanulási szokásokról. Valószínűleg az évek során már kialakítottál valamilyen rencert azzal kapcsolatban, hogyan, mien móccerrel tanulsz. Most mi mégis szeretnénk megfogalmazni néhány olyan tanácsot a tanulási körülményekről, amelyek könnyebbé tehetik számodra a tanulást.

Mindenekelőtt igen fontos, hogy eleget pihenny, hiszen fáradtan nem lehet szellemi munkát végezni. Egy tizenéves számára naponta legalább nyolc óra alvás szükséges – élyszaka, és nem a tanórán!

A tanulás külső körülményei is befolyásolják azt, hogy mennyire vagy sikeres a tanulásban. Először is tarcsd rendben az íróasztalod, a tankönyveid, füzetek, hisz a rend körülötted segíti, hogy a fejedben is rend legyen. A rendtelenség nyuktalanná, feszültté és szét szórttá tesz. Persze jó, ha a legfontosabb segédeszközeid – az írószerek, a vonalzó, kórzó, segédkönyvek – a kezéd ügyében vannak, de legyenek egy helyen, és ne lépják el a munkahelyed.

Bármennyire is csábító fekve vagy egy fotelben el terpeszkedve tanulni, ne tedd! Sokkal hatékonyabb a tanulás az íróasztalnál egy keményebb széken. A puha párna és az ernyett testhelyzet ellazít, ellustít, ábrádozásra kéztet.

Jól megvilágított munkahelyen dolgozz! Kerüld a közvetlen fényt, mert a papírlapról visszaverődőfény sugarak elvakíthatnak. A fény oldalról, szórva érje a megvilágított felületet. Mesterséges fény esetében a legjobb megoldás egy jól elhelyezett és megfelelő fény erősségű asztali lámpa.

És most jön az utolsó jó tanács, amijért valószínűleg a legjobban fogsz haragudni: ne halgass zenét tanulás közben! A zenehallgatás egyfajta élénkítőszert, amelyre a tanulás közbeni öszpontosításkor nincs szükség, eltereli a figyelmet, sőt, akár az idegrendszert is károsíthatja. (Persze más eset, ha kellemesen halk klasszikus zenét hallgatsz...)

Tegyünk, hogy nem igen tudunk meggyőzni téged felnőtt okoskodással: ughyogy most csak annyit kérünk, próbáld ki tanácsainkat egy hétig!

4

Keress ki az alábbi mondatokból azokat a szavakat, amelyekkel helyesírásunk alapelveit lehet szemléltetni!

- Töltsük együtt az estét!
- Mariannal ettük meg Nikolett Adriennel készített meggybefőttjét.
- A hegyek között bujkáltunk, míg a veszély elmúltával előbújhattunk rejték helyünkről.
- Kölcsey Ferenc Csokonai temetésén ismerkedett meg Kazinczy Ferencsel.
- Túrós palacsintát is találhattak a vendégek a menüben.
- A turisták költségeikbe verték magukat a tengeri utazáson.
- A kis csermelyben sok pisztrángot fogtak az idén.

5

Hogyan hangzanak az alábbi, SMS-ben küldött közmondások szabályosan?

1 kanál mézzel több 11-et fogóni mint 1 hordó ecettel

1 Ség kis dolgokat nagyra ML

Ncs olyan hosszú amnk 1X Vge ne lenne

Amjen a kérd& ojan a felelet

A Pnz <3e gonosság gyökRe

kinek h teccik úgy fXik

2 dudás nm fér + 1 csárdában

mondd +ki a bitod & +mondm ki v

6

Írd le a következő családnevek -val/-vel ragos alakját!

Szél, Kiss, Ybl, Móricz, Kis, Scott, Kárpáthy, Mann, Strauss, Takáts

7

Beszélgjétek meg, hogy milyen szabályok vannak az általatok tanult idegen nyelvek helyesírási rendszerében!

8

Alkossatok négy csoportot! Minden csoport válasszon magának egy-egy helyesírási alapelvet, és mutassa be! Használjátok példaként a következő szavakat!

büntetés, edzettség, székely, hattyú, Czucz, kapzsi, futja, kesztyű, könnyebbé, Wesselényi, fésű, szénpor, mondja, lyukaszt, ésszerű, bajuszszál

9

Mutasd be a Magyar Tudományos Akadémia helyesírási szabályzatának és egy általad választott helyesírási szótárnak a felépítését! Fejtsd ki, mikor érdemes e könyvekhez fordulni!

TARTALOMJEGYZÉK

Kommunikáció

A kommunikáció fogalma, tényezői és funkciói	8
A kommunikáció mint interdiszciplináris fogalom (Emelt szint)	15
A személyközi kommunikáció	16
A nyelvi és nem nyelvi kommunikációs normák kultúránkenti eltérései példák alapján (Emelt szint)	21
A tömegkommunikáció fogalma és funkciói	22
A tömegkommunikáció hatása a gondolkodásra és a nyelvre	27
A média típusai és műfajai	32
Összefoglalás	40

A nyelvi szintek grammatikája

A nyelv mint jelrendszer	42
Társadalmak és kultúrák jelrendszereinek történeti eltéréseire egy-két példa (Emelt szint)	47
A magyar nyelv hangrendszere	48
A hangok találkozása a beszédben	53
Összefoglalás	58
A szavak felépítése: a szóelemek	59
A magyar szókészlet és a szóalkotás módjai	66
Alapszófajok I. Az igék, a főnevek, a melléknevek, a számnevek és a határozószók	72
Többszófajúság (Emelt szint)	79
Alapszófajok II. A névmások és az igenevek	80
A viszonyzószók és a mondatszók	86
Összefoglalás	92
A mondat fogalma és csoportosítása	93
A rendszermondat és a szövegmondat (Emelt szint)	101
A mondatok felépítése. A szó szerkezetek	102
Az alany és az állítmány	107
A tárgy, a határozók és a jelzők	114
Az alárendelő összetett mondatok	122
A mellérendelő összetett mondatok	130
A többszörösen összetett mondatok	130
A szinteződés és a tömbösödés jelenségei (Emelt szint)	136
Összefoglalás	138

Szövegtan

A szöveg fogalma. A szöveg egységének feltételei	140
A szöveg szerkezete	146
A szöveg értelmét alakító nyelvi és nem nyelvi tényezők	153
Kiegészítés a szöveg pragmatikai megközelítéséhez (Emelt szint)	159
A szöveg jelentésbeli kapcsolóelemei	160
A szöveg nyelvtani kapcsolóelemei	167
Szövegolvasási stratégiák	172
Összefoglalás	176

Helyesírás

Helyesírásunk alapelvei	178
A szöveg központozása	183
Egybeírás és különírás	188
Az idegen közsavak és tulajdonnevek írása	192
Összefoglalás	200
Új szakszavak jegyzéke	201
Forrásjegyzék	202
Képjegyzék	202

Kiadja a Mozaik Kiadó, 6723 Szeged, Debreceni u. 3/B., Telefon: (62) 470-101

E-mail: kiado@mozaik.info.hu • Honlap: www.mozaik.info.hu

Felelős kiadó: Török Zoltán • Grafikus: Deák Ferenc

Készült a Dürer Nyomda Kft.-ben, Gyulán • Felelős vezető: Kovács János

Terjedelem: 22,57 (A/5) ív • Tömeg: 436 g • 2013. március • Raktári szám: MS-2370U